

ОДЬГУУЛУУННААЦЫ АГРАРНЫЙ ТЕХНИКУМ УЙЭАНГААРДААХ УБУЛУӨЙҮН КОРСО

Бийгүй тэрэгтэйгээ 50 салт устага таа сирингэр аншилаах үрдүк тайнындах оробуучай ыччын ийтгэнэх-уротнинг үзэлжээр. Ол үүрдүк, 1967 саллааха Чурагчы улуулун Дэбэльцаа ийншигээр Мэн Хангалас улуулун Тогтуу №№-дэх професиональной технической училище фестиваль бийтийнээс, очигодоо В.И. Ленин албанын исгүүс борсодынгээ Егор Семенович Николаев кобутээнийн он айлан үзтэйн сацалабыта. Онон ийншигээр, оройнсига, бүтүн эрэспүүбүлүүсээ даяны суолталаах училище айнчилынгээр, "Бончог зана" уорчын нашалдера, Саха АССР Үрдүкү Собижин дэвсүүнагаа Е.С. Николаев кескилэхийн бий-саналтаа, инникини таба аварынгаа үй-санс тухары мөхчилэхээ эрэ болупон сол.

1969 саллааха
филия туунаа, 13 № - дээх
профтехучилище
буюлан айльбайга.

1974 саллааха
ицни сэргэ,
уренгэчинчилэри орто
үопсай уорхсо
байгаа.

1997 саллааха
эрэспүүбүлүү албаны
хостуур, байлыгар
бырамысланын сал-

И.С. Артемьев (1995-1996), М.Г. Сибиряков (1996-1999), Г.И. Алимов (1999-2004), Е.И. Спиридонова (2004-2013), А.А. Попов (2013-2016), 2017 салтан ылаа, М.В. Макаров танаарылаахтык

үзүүлийн-хамнын салдьдар.

Өрүү утүү түүнэн ахтан-санлан авалт ёр салгарга утүү субастаахтыг үзтэйн аасыг ногсгаларбытын: РФ ПТУО утуулох үзэлжлэгийн Аграфена Васильевна Ноевана, Петр Петрович Сергеевы, Михаил Михайлович Максимовы, СО утуулох учууталларын Михаил Степанович Ноговицыны, Михаил Михайлович Бекяновы, СО култууралын утуулох үзэлжлэгийн, педагогический улз баттарын Михаил Прохорьевич Ефимовы, РФ ПТУО түйгүүнэрийн Галина Максимовна Дьячковская, Екатерина Петровна Гулиевана, Анна Афанасьевна Никфорована, Ольга Ивановна Митинана уода.

50 салт устага бийгүй үрэхгүйт кынчилжсан 10.000 юринэ цэргийн дөн кынчилжсанынг слож-кюнгаштыгт тахсынгтара, кийвогтэйн кийн тутаа айльбайга.

Нина Николаевна Чигиревана – СО уонна РФ утуулах артын,

Ранис Яковлена Захарована – СО утуулах артын;

Валерий Дмитриевич Барашковы – "Үл албан агаа" уорьлан нашалдера, узүүс, эрэспүүбүлүү хас да тогтолцох чөмтүүнүү, ренорду сложкообут салгар;

Дмитрий Михайлович Ноевы – СО таа хамайылбайн түйгүн, СО сувдэвистыбайн биржмийн болтуудаа у. д. а.

Бийгүйт үбүүдүүдээх уорх салгарга эзэр кескилэхийн салайланчилын Аграрный техникум аныгы юм ирээдүйнгээр эзигжтийр, ирэгтн толору баанынбайгаа, таа сирин санаа хамайылчарын болзмийнгээ салшилах-сурсулах ултийн. Ол үүрдүк тодус үерх боловсру айльнанаа: "Автомеханик", "Таа хамайылбайгийн

тракторист-машиниста", "Сир уонна хамсаабай баий салынанынчилжээр специалин", "Таа хамайылбайгийн бороо-кулайларын сонрон танаарын технологий", "Үт айн оноруу маастары". Маны тайваки ижиле куруус "Сир уонна хамсаабай баий-дүүл салынанынчилжээр специалин", "Сварщик" белохтер айльннынгтара. Барыга холбоон, 225 устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салынчилж, устудуунаа 23 арас улустаси юлон уорх салынчилж, кийнчир ортолоруга 12 хотуу айльных ахсандаах норуутар ыччилдээр бааллар. Устудуунаар ортолоруга 10 тулвайах, 80 кынчилж дээс юргэнтэй уонна үс доробуйнадарын хамчилжсийн оюдор уоренчилдээр. Кийнчир уорхгэрийн түүнэн дэвсүүдэхийн буюулалтын уонна тус дэвсүүдэхийн салыннаар салын

Байынтай комиссариат төрүүтээмшигээ 100 салыгар

Те окончательно, что краину боянскую, узел-боян азов; такую длань, где
борьбу! Красную! Где-то в северной части сибирской!

*Н.М. АНДРЕЕВ – подпись письма;
Текст письма Чубакты улусстарыны байланыс калыпташы*

БАЙЫАННАЙ КОМИССАРИАТ УСТУОРУИАТЬТТАН

1929-ын, алтынын ый 1 күнүтэр, Дьюкуускайнасы Кинин Төлөөр Комитет Президиума, 13 оробоонга байланыштуур огуулушары тэрийбэрийн туунгаа байнаарыны ыльымыгта. Ол курдук, Олуухумзээр, Ленсийг, Тунтиро Отуухумзээр, Арияа Ханшияка, Таатца Чурагчыга, Уус Алтанга, Намига Бүлүүз Мэнд Ханшияка, Сунжаарга усина Алшин уокуругтар комиссарийг үзүүн саадлахыгта.

1940 сал, олтунны ый 27 күнүгөр Майа
эзлинивэтигээр «Чурапчыгацы
холбонуктаах оройуонашы байланын
комиссары» тэрийшигээцэ. Майна
Чурапчы, Таатга, Амма уонна Мэнэ
ханталас улуттара кийтэрийтийбитгэрэ.
Бастаки байланын хамыншривин, полит-
чийс салайжигилээ А.В. Костюкова
хаммыга.

Айа дойдү Улуу соринин сыйварылар байланынай комиссарлар тар сүйнөн улашын оруслу толорбуттара. Комиссарлар көкөөхөн, түргэн-тарын даяналларынан сорин мянганийг ынарахан күнтэрилэр дьюнү, норогут ханашийстыбынын тикшүүнүүсөрүнүн умурда тараңы курдук уустук узлээр кылгас жом ийнээр кыагъылбылттара. Сөрни сыйварылар байланынай комиссарлар барыта 30 мөлдүүсүнүн тахса жиинин Кыныг Армия иеккөлтүрөр ышырыбытта. Ол ийнээр Чурапчынашы хөлбөүсүлдөх комиссарлар 11.798 буюун сорин хондууттар хорсунук охубута, сорохторо сураңа сух сушупттара. Сөрни да кийинитген воскынчада үзүүнтэрэ үгүс үлоны, түбүгү корсубуттара. Сориннен эргизлэн ылбигиттери корсунуу, байланынай учускада туроруу үз мизеттин будан бөрнүү сорин курдук эпизитинээстээх үолтури эрэлгээ болуп шаштада.

жылкы толорбуттара.

1948-сынган саңдаан, Илий Эктор устарга байхырткыр воинсемдигар тәрниен-бүттөрэ. Ини сый муус устар ыйылттан Чурапчылдасты багыланып комиссарнан

ынан биринчи барынчынын, Чуралты уонна Талта улуттарын байланып комиссариаттара холбончоюор «СО Чурагчы уонна Талти байланып комиссариат» деген аттынан Чурагчы

Отоон 2007 сэц бос ыйн 28 күнүнгээнд бирилсөнтийн, «Байышаий комиссариат Таатта уонна Чурагчны улустара» дээр аялтсанан, Таатта улуулжын бэлжүүк Күнүнгээндээсээ нийтийнгээр хаг тэршилтийн, күн бүгүүнхээ

дизи үзгиз-хамсыны спорор. Быйыл, мүүс устар ый 8 күнүтөр Байланнай комиссария төртүлибиз 100 сыллын туказар. Бу бэлэд түгэнин, биңнин улууснугутар араас сыйшарга үзгизен аспынг байланнай хамынаартары ыткызы, масшша алтыбыт. Георгий Еремеевич Попов (1948-1949), Вибис Базарович Дашибинов (1949-1952), Михаил Петрович Барсукачев (1953-1955), Митчел Дутарович Дутаров (1955-1958), Василий Григорьевич Сотников (1961-1969), Юрий Яковлевич Макагонов (1969-1971), Рейн Семенович Платонов (1971-1974), Николай Егорович Солдатов (1974-1976), Гарри Аронович Казариновский (1976-1977), Виктор Иванович Лаптев (1977-1979),

Александр Степанович Барабанов (1981-1983), Виктор Павлович Белоусов (1983-1988), Николай Иванович Пинчук (1988-1990), Владимир Семенович Тришкин (1990-1993), Семен Михайлович Афанасьев (1993-1994), Семен Степанович Андреев (1994-1998), Николай Васильевич Пестряков (1998-2003), байланын хамынаар спорбунанчылта Афанасий Павлович Захаров (2002-2004), Игорь Семенович Данилев (2003-2007), Андрей Алексеевич Ерлов (2007-2009), Александр Александрович Скачков (2009-2011). 2011 сый, шундау ый 28 күнүттөн Николай Михайлович Андреев Талгат уолын Чурагчы утуустарын байланын хамынарынын аланын таңаарылсаңтык үзгөвүүсүнүүдөр.

Бу олус эшшитинестөх түс дылдачыларынан ис сурохжырткан борнинг-лехх салайсанындар байланыш комиссияның күзөктүүсүн сомободтуутаң, уз-хамнас таңзарылтак буюктын сиптигизро. Ор күмбөз олус борнинг-лектик уонна уүгү субъекттүүлүк

быстыбака ылтылар. Байланыштада талашы, «Снежный барс» күрэлэр қалтыйы, «Этэр армес» үзүүлүп – бу барыла оскушы үзүннөөрөн комегү сүсүм сайдыбат, онун бойчаларин баңда оттуулоринди киңаңылар, сүсүхө сонуну коруудук учун ташыларга макталып мунтура суюн.

Балырын күнинүттэй, И.М. Пашков атынан Чуралты орто оскуспатын баязаттар, саннаас ханыпана Семен Иванович Никитин салайшынын «Одэр армество» хамсаанын үзүүлнэр. Семен Ивановынын олус энгизиенестэх, кынаминынхан, байыштый дынадаңа билүүнсөх киңиген съязындыбыг. Уюсо азгаммын дыннорбут дын-чачы Чуралты шарыннатаа бирдешлэр.

Бүтүн байыштай комиссарнаг салшта уоргана бусларын бийншылтынан, комусоитох буслуу соокусиңиряа, ирдбилийринг төгөрүүнү хонгуроолуулур. Байыштай комиссарнаг инвазир оссо да сана соруктар, күүстөөх ирдбилийр тураллар. Тэрэлбэйтгэр үзүүлбөйт айым саастах ытык дэммүүтүгээр, кийинчагтарбиг үзүүлэрии салжын, сизэргизхөөрөн, үрүүк эзилтийн ыланан, кийамын шаахтыг үзүүлжинхийт дээрэнээрэбиг. Бийр санаанан салгыйтараа, үзүүлжин ислебит утуус дынаштарыг гар, ийнхийнхээ олохгоо дынаштарыг гар, тэрийгээр саланашчынырыгар оссо дыланы салыны биергэ үзүүлжинхийт дон

Байманый комиссаринг тэрийнгүйцээ 100 салсаах үбүүчийн корс, улзасгүй барыг шлохгохторун уонна биржидэлэхээр битин ие суржигдигүйцэнээ бээрэгднүүдэй! Барынгынгар эзэнтэй болтууну, ялану, оруулсан эйсээж хийшвшийн

Н.М. АНДРЕЕВ – поэзия хоккейник,
Таатта ухтия Чурагчы угустарыш
бий синий жолу Франко

Кэпсизхпин баъзарын

Кэрэбэ ухийар “Ийнэхсүүт” түмсүү

«Избексит» түмсүүнү бу сүллар устапарыгар төрийн, ингээн-саадаан ислбит сахайдааччыны, Анна Николаевна Григорьеваны, мин аан бастаан 2002 сүлишххе Көнорууттуу кыттыштаахтарын хоту сыйшыбып, оторбуг сиртзорииз иккис тогулун ууиница барар тэрээний мунинчар Чурагчыга көрбүтүм. Анна Николаевна – «Избексит» түмсүү сахайдааччыга. Кини инстээр дьюбурун тайланы сахалны сиортуому тутунаар ууятай алтысчып, арчынып. Ол юмиз 150 кийитээх Хоту усгууга сүлбүтүн-иисилтийн арчылыы, алтыстын барсарын туунан оччоодуу Чурагчы уулуунун бэлэрээзинэрин сэбийтин бэрэссеэлээдээ Любовь Дмитриевна Бараккова инициаторбиз. Онно кордохтуул, сахалны тайгаастаах, нааждыл саналлаах, киши астына көрөр, ис кирибж сахалыястара этээ. Сүрэээйн сэхээрэ, сабуултуур көрбүтүм. Ол ишин мин эмж айаммар сахалыячнын танланы, аара сири-үогу аялагар астаах барбыгтим. Лена биэргээр тийиэн, Эббин хайдаах аялагарбын кинитэн сүбзээллийтим. Баядар, ол ишин бусалтуу, хас тохобул зайдын сирбийгин-үоппүтүн аялагарыгар.

алыстырылар миғин комалеңөочүү бынныңынан ишдэ сыйттыбыта. Бары усулубуң тэрэглибىт сабыс-саны «Цымбяй Белый» тегесюңдө көктапарылар сыйган, сыйнанан, фонтаннах ресторанды анаң, 150 киши бары еттүэн тэрэзине эзик айланыбышып. Күммүт-дүйбыт да турин бирбигүз. Биңни, тыа дыю, корбетхүтүүн корен, барыторсунин кыттаң, ыңдылбакка этнис сыйлан, тэрийөччүүлөрбүткөрүүлөр, сала-йагчыларбышылар улахан маңдашах зергин-лэн юлбигүз. Ошко Ани Николаевна алтысунт эрдөй болуп бака, сахалыны оғоңуктары эмиш ишшэн быстапка жардорбугүз.

жылдан кийинде көмкөйдөн кийинде көмкөйдөн барыпшылт. Аны киһим «Избэсит» түмсүүттүр ынырыбына. Ол күрдүк, 2008 сүйл сайынчыгар мии, Дирин эмэхчин, Ошылупунчының «Избэсит» түмсүүттүр кыттары Ус Хатынга ыныахса киирбитец. Конус кыттылыгыгар маңын иңдэс сыйдар балашақаларын тарда, Михалинук уранетын кытта баңылаан, айыр сир оностон, түх жар саха айын астсан киирон дын бөбөтүн сахалының күнчүлгөйттэр, арас корун бынгапсаны туурорбуттара. Үрээх кирият согулолуу-согулолуу, аттыйтыгар сүрүн түнүлээ ынаах айынчылыктын сизрин тумушкорен, кымыс иңдэс, эзбөх оннунуун, куркчэнини корен, Алтан саргээ арчыланан, күн тахсытын корсан, ат сууршуттүр тийб сөштөбүшүшүлт. Эзбэх дынуу кытта аттынан, үс күнустага сыйнанан, астынан калбийнит.

..... озисторийн онцлогод дээрээ бүр дээрэгтэй алтынслыт

буоланнар, ханың бағарап дыналиярга барадларындар, слус кохстоохтер, түмсүүдөкіз. Тиңбейн баран бириши бойдо-
ра туту гынагшарын бергэлтиң чолчу билдицэр.
Балакка туусора сохон баран, миңстүй болан
быыстаңқаларын туроаттарлар. Аны
быыстаңқаза ким тутузан қыттыахтауын,
туту оноруоссаңын, тиңжээзин эрдэлтэн
сүбзәйтэн, Анна Николаевна дынальянан,
сүбзинен чолчу багомноон ишшэр збиңтэр.
Бойзэт змиз тигэр, онорор, қыттар.
Быыстаңқаларга куруутун беринистөх миңстүй-
лорез, номинацияларга тиксизлөр «Избоксит»
түмсүүгүз саастаңтар да, эзэрээр да бары
қытадлар, эбіт. Участвара — паччига-

кытталлар зөйт. Үгүстэрэ - пенсияда олорооччулар. Киндер, ынырьынан, изһилжоктарин таңынан ерестпүүбулук, орбуюн арас дынағиларыгар, быйыстапаларыгар кытталлар. Сахалны аныулуу, таянды-сабы сыртагаллар, маастар-кылаас ылган юзгир. Холобур, Ханталаса, Уус-Алдан Сүүттүүтар, Тааттаң, Бейіңде, Чөкөөх изиңиңкүргизр, Алдан, Мирзәй, Неронгри куралттарыгар, ону заңын Санкт-Петербургда, омук лойдугарыгар — Италияда, Испанияда сыйылган тураллар. Манынк юлии-барыны улахан тэрзенини, забж ќиссетинин эрэйр, ону тәкэ салшаштыган быначы тутулуктаах. Очуруха, ал барыга Анна Николаевна сыраллах узгин түмүнэр сиптилинииз, Кини, аңаарас, Ольдунун изиңиңгэр 9 норугот маастарын иитэн таңаарбыла да туодулур. Норугот маастара болупу үгүс сырланан сиптилилэр. Тыа дыхтагалира төн да иисю талааннаектарын, дыңурдаштарын иин, биридийтөн ким да көбүлгэббэлгизин, айөөбөтөкүп, сайдынрабаңына, норугот маастара бустап-лары уустук.

ылышан, атын нөнілінок күрдізбайна «Ізіжекіт» тұмсұғын зерттедескім, дыңум да атын киңі қолда дың атыныраабанка, бой-

ларни ортодоругар килимдиң, көрөнчестин, юпсатын наңаң эйекшектик сыртындыбыт. Бишигүй хана да корустеклиниң, уер-ката корсабыт.

Мин, энгил 90 саасын түүгүсүстүкүү киши, уттуу саналлаах, сэргэх дыннуу кылта алтынан, калкыннитээк күрүүк сэргээсийн, тохолоок обзармыйым буулуп?! Хана да кыттыйбак-ка, кэлбэжүүс-барахсан остигүүдүү оронум иисэн ардын гар сыйычыбыгым буулгар, кырсынга бериммитим ыраапыт буулуда эта. Онон «Ийзексит» түмсүү кыттыннастарын гар бары мааталбын төрөлбүн, сыръяк саналлаах Ани Николаевна барахсанга мааталым мунура сук. Киндер түмсүүгээр тэрилгүүцүүнтэн, 20 сый устага, Саха национальный танасчарын, туттар тэрилгүүрийн, анын астарын төхөлоох элбэх дын көрүүтүгээр танаарбыгтара, шигшиг забыгтара, иис-үүс чуруйжээгээр үүрэгшүүтээр, элбэх дын ингээгийн тарчыбыгтара буулуп?! Саха национальный күпүүрапы дуухубунаа сайынтынад дынүүн кынчагчтарын кийцэсийнгээ дынүүн санынчылын.

— забеж сана талапнаны, норуог маастардарын таңдаа туруп. Түпсан, кизркайын, сиғанинекен ишег! Утасуу, корона, убашозу тарбагар дымомор узбүйтігөр үрдүк сиғаниндор, дың юрзетергитігөр дылбу-сөргүнү, ыччатастыг халықтарда халықты, тоқсатыг істеппен турдун дын аныльын төрдеби.

Тылъ, ўз отэрэю, Саха
Өрастуубулуктан бочугтаах ботэрено,
Чуракчы оройунун доробуу
Харыстабысын бочугтаах ботэрено,
Хоту калерүүлүү кыттышылаа.

ПОКОНЬ ТУПСАЕЙ

Digitized by srujanika@gmail.com

„МОГОН“ ГҮНСАДАЙ,
КЫРАҢЫАБАЙ БУОЛУУНУ МЭКТИЭЛИР

ПАРИКМАХЕРСКАЯ СЛЮСОК

түпсарыбы, одаң енгелор синонумлалар. Оның тәзі нақталдаш эми атығайтында, үбү-харының да булуына сезі.

өрөбүлгө оруулчар. Сыншынын зәбәх-күра саастаек сөбүттүпкөн кырдаңынгар тий. Холобурда мин көлжестээ, суруйа түсэхийг кылтас юмжэр бийр эр киши, иоки дъастар чуғэн барабындар, бийр кысы сана кыла. Хас бийрдний күлинийэн ирилбийг тус-туунан. Киндер баҕаларын толоруута идэлзарин мэлдэй үргэлжлийнкээрин наада буолар. Арас куурустара, сомнисордэргэ сыйындар. Идэлзарин тонору баҕылаабыг зәбәх маастар бу тариелгэн үүрен таҕыстындар. Билигин бойдалро туунан парикмахерскайтары астындар. Хас да киши Диңгүүссайга киирэн бэйтээрин идэлзарин үзүүнчлөр. Онон дөн үзүүлөх булатуттар кийитор сабынчындарга улахан.

Бүрүчөсөң корунг, ироболы сылтага ушарбай турер. Саян оборудование науда булалтар. Итогор идерген, болан азыланган иштер.

"Локон" бийр уртальынан эзбек дынастиярыгى успушындардырып. Араас таъминдах курохтэниндерэ коме кердеңгөхторунуз, акаастағайттар. Улусутгүл дьюно-сиркээт "Кыргызастар" іздештэрдээ ынытыштынчыныз, бу тариттэ мөрдүн босху оғонон хайдын баланды болуп калыпты.

чызырын ондоор буюлуклаштар.
Ууласут бир бастыяг тэриптэ «Локон»
парикмахерский күннүүт дынуу үериз-котуга,
танаарышташтык узелин. Киндерэц сыйынде,
тандырда туңашка.

Андрей СПЕШНОВ

Тюмень – Чурапчы волонтёрдара

Күлүн тутар ый 22-25 күннөрдөр Төмөнкү курал «Сибирь чөмчүүгү» хайынар кинниңэр ыныттыбыы: бишпен жарунун Аан дойлупазауы Кубогын чөмпүйзөөнүйрүп уопсайа 200 волоғтөр кытында. Бибиги улуустулттан Төмөнкүэң ыспарсымыннары батымниир кинн ынтырылган фикүлпүра үнүстүгүүтүн узгиттөрөх Г.Г. Алексеева, А.И. Данилова, И.А. Шадрина, В.Р. Конькова уонна устудылоннар Екатерина Ануфриева, Семен Ануфриев, Алексей Наргахов тиймэн кореочтуң кылтары уздыз сыйнарышкан, сыйалларын-соруктарын лысчуннаштык төлөөн күчелдиган.

Урукку оттүгөр биңити улуусынгы концепцияда 2013 сыйлааха Москвада куоракта ыныттылыбыт чөйнөзжолетика чөмтүйен согызырып, 2014 сыйлааха Сочига ыныттылыбыт Паралимпиадауда, түрт сый буола-бусыга ыныттылар «Азия оюндорогор» экспарттылынай оюнны уларта жеке тоотхуткүй калттар көтөрдөбөлгөн.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

Сэргэх өвлийн

БАСТЬИНГ АСЧЫГТАР КҮРЭХТЭСТИЛЭР

Күлүн тутар 28 күнүгөр үйіншінде уошы оскуолаңа үтгенир асчылтар иккіншіліктер үзүүстөштө «Бестиг асчыл-2018» күргөздөн шокк токтун ыттылышына. Ошукса барыты 11 асчыл 5 оскуолалттан, 6 үйнүштештін кыттышына. Күнкүрүс С.А. Новгородов жетекші Чүкүнчө оюно оскуолалыгын биодда.

Күрөтгөн байттарын билүүниндердегиң саңыана. Бу түлүмжөө асчылтар улуттарын-хамкастарын, астьыр уолуптарын сыйдатып. Июис түлүмжөө күрестөөччөнөр овдооро шашташ түшүн болуда уонан десерт нарунтарын аспазылар. Булуддар көргөтүүлөр түпсөй. Астара

Дүүлүүлүр сүбзэй уорх салыктатын наанынын содуулчы И.И. Чигагиев, уорх салыктатын уорын тэрэйр отдел салайаачыга И.Г. Винокурова, «Ульба» үйүйшт тус газиене туруу инструктора Н.Т. Гуттева, И.М. Навлов атынши Чудачы орто окуучитын тус газиене туруу инструктора П.П. Макарова, «Амга» ХЭГ кондитера С.А. Куланганца утуяа эльэр.

Курх түмүнгүнэй Хайхсыг үйүйзгөөн зөвчилж ЛН.

Феофанова кыйыншашынан таъиста. Иккиси миңстини Алакар орто оскуулатын ачылға Н.П.Гоголева, үлүс миңстини С.А.Новгородов атынан. Чурагчы орто оскуулатын ачылға А.А.Мотгуева ылдary сиптистит. Оны таъинан кытташылар бары анал номинацияларга тигистилер. Е.И.Даньлов бирок салтталышын Чурагчы улуу түн изетэх сойтуустарының күмбүзүнде кыйыншашасы бийнес түгелдө.

Озодор чөлөн-обидик сыйынчаларын түбүттар, күннөгзүн ишом-и слож, мишишкэ, тоготуу астаръин күнцүлүүр асчылтарбылыг жар мөхганыбыг уонна уустук узагоригэр сийининдири бекарбыг!

Марфа НЕТРОВА.

Культура сонунната

Чурапчыға – күлпүра күнэ

Бүгүн Арассыйнгаабызы күлгүүра күнүн көрөп, күлтүн тупар 29 күнүңдөр «Айырмаш» күлгүүра кийинизер үзсөп кубулуйбут күлгүүра күнүн балыктожонин да-наалыптара ытгызыныштар. Ол күрүшүк, бу күп сарсыяда 10 «саңаудаан», кээмчиризенсиз сапалыптар научный-практический анырындар, ону тоң экореоччулар сапалыптарындар күлгүүра тэрэгтээрийн эээр исписалингизгрөр «Надежда күлгүүра» көрүү-күнүүре, эзиттэн жалын күлгүүра узуннитээрин иккى артылтарынагар «Көйтүүн» көрүү-күнүүре.

«Фенинг» ылтынышыар. Научный-практической конференцией, узеке кубулушы, иккис сылын мыттынша. Быйызын изучений-практической конференсий үбүтүйсөн суро-йааччыларга - П.А.Ойунский 125, В.С.Яковлев-Далан 90, Н.А.Лугинов 70, Г.Г.Великанов-Баш Хабыръыс 100, В.Е.Петров-Айыт 70, Г.М.Васильев 110, Б.Н.Попов-Быргалын 80 сыйиширыгар анында, оны тондо комуз тюмэбэ миң захылап.

сурбайачылар ажхторун, айар улэгериин үөрттии, дюннотиэрдин, күпүүра үзүнгизрин литергиураңа чугаатты, чинчийэр үзбэ көзүлгөнин. Күпүүра төригизерин бары эйгилтэн 9 үзүн қыттыны ыши. Дүүшүүр субоңа улуттоттор: дүүлүлүүр субо борсеккөттөр, Ил Дархан Е.А.Борисов библилизациян эпиграф энглийческии В.Д.Попова, А.П.Гоголев аныкын искусство оскуозыны диреккөрү ингерүөртөр үзбэ солбайланчы М.И.Аммосова, кинематографиян библиографиян сиғимин мөздүүлии Д.П.Ерасова. Дүүлүлүүр субо банаарынтынан, кайынлаадынан Сылчиңваңы мөдөнлөйн библиография библиография Анастасия Васильевна Аммосова П.А.Обрунуский «Сүүс сыйлаш уруу быгдана» - үзүүрүнүн түнүрдәбүл мэнэ ишдигүн дакыллаатынан кайынлаадынан

«Надежда культуры» күлпүрүү уонна ишүүсүнө жөнгөтүрээр ишисалыпчылар професионаллык мөдөнчлөөттөйүүдүүнүүн көрүү.

куюнкуруска, барынга төбө да Зандыр үлгөнит кыттының ыллар, узбектэр тайымнанахтарын, излекириэр борининг эхокорин көрлердүлэр. Ол күрдүк, А.П.Гоголев аялтынан Чурапчылаңы обоз искуство оскуодатын вокалиста преподавателю Светлане Егорова, Хатын-шашы мөрсөлөй библиотекиң кыншабының библиотекары Анна Попова, Р.А.Филиппов аялтынан Чакырдаңы фольклор дыбыстин уус-урал салтанаңчыла Сардаана Макарова иккى тұлумыңын күн корусту.

[View all reviews](#) | [Write a review](#)

Бастык туфумжоо ишорини
билиниң нөрдүлөр. Светлана
Егорова вокал преподавателъ
буоларын бынныгтынан, интэр
обзорури аудион кылыштарда,
того чөмү бу издин талбытын
үстүзин-ураннын сәйрөсүз,
Сардана Макарова күлүүп уус-
урган салайчеччынын узгани ээлэх,
ээлэх хайысханы билиниң нөрдүлөр.
Анна Попова заңчеччынын
бөлжимтөлөрүн тараан, аңдар
дизайнын утумнахтастык
сыздың шарын түүтүр ханынык
хайысханалары туустан, пычагыры

Иккис тұғымдастырылған күндерде. Светлана
«Чудесным образом» СВРС-тә

туурашын түйгүни Магрея Егоровна Васильеваңа анылаа анысаамбыйц, хор күнкүрүстөрүнүү Анина «Чтение для всех – летний читательный зал под открытым небом» аңызыга соонук коруну. Сардааны ылдым биңдөвөл анылаа обүлөрдө анылаа сайынгыны лаабыры тәрійин тұстарышын сырдаптылар. Бырайынк суруулар бары ирдеболин тутунаң, тәбекельдүүсөз сметалашың, олохко жиризиң сөйтөөзүн итэлдигиттер. Билдиң турар, күнкүра үс тәріншіз түс-түшүннен үлгіләк, түс-түшүннен сыйлашып-сөркташы.

ни А.А.Савин азпақын История
үонна этнография мусуоға, иккиси
мисстин Искусство осууолатын
үздүнгөрөр хамаңшата, үнүс
мисстин Норост айымнытын
дайын дарылттардын хамаш-

дега ылыштар.
Күтүүре салаттын начын-
ништىң солбайынчы А.М.
Смирнова маҳтал суруктарты,
башкачан, көзөнүүндең күнүн

Е.Д. ДЫЧКОВСКАЯ,
улустаацы культура
саяалтын информационный
методический отделын
сүрүнүүр испекчилийн

